

Hlava XVI

„Ale blbost“, řekl husopas Pulena.

„To tak někteří lidé čtou a nerozumějí tomu. Pošťák Rudolf je sice hodný člověk — ale — on to ostatně asi nemá tak popletené sám, bude to tak mít už v těch knihách, co v nich pořád leží. Podívej, Viléme.

To, jak ti Rudolf říkal, že čitta je mystická voda a že ji cítil téci z čela do svého srdce, to je všechno založeno na omylu a pak vyšperkováno jakousi bláznivostí. Čitta znamená rozum, mysl. Však, podívej se, to snad teď už pochopíš: Evropské jazyky, z valné většiny, patří do t.zv. indogermánské skupiny. Protože nejzápadnější rozšíření mají v Evropě germánské jazyky, angličtina a islandština a dánština v Grónsku — a na východ jsou to právě indické jazyky, tak se té celé skupině říká indogermánská. Ty jazyky jsou si příbuzné, můžeme vidět, že mají společné slovní kořeny, také princip gramatiky je stejný. A právě jejich indoiránská podskupina má zase, blíž než jiné, podobnost s baltoslovanskou podskupinou, kam patří i naše čeština. No a — ten kořen čít, co má co dělat s myšlením, ten máme přece my taky ve slovech jako počítat a čítat, číst. Tedy, duševní činnost.

No, a to slovo čitta nebo čétana, rozum, mysl, myšlení, to je stejný kořen, jako v češtině. *Myslím* se sanskrtsky řekne „čintámi“. Taky Rus řekne: *ja sčitaju* — domnívám se, mám za to. No — a teď, ve filosofických spisech se právě čitta, tedy rozum, intelekt, přirovnává k vodě, totiž, tak jako voda nabývá tvaru nádoby, do které je nalita, tak ta čitta nabývá tvaru předmětu, který uvažuje. Ne ovšem

tvary fyzického, nýbrž tvaru jeho esence, které se někdy říká *náma-rúpa*, přeložíme asi „pojmový tvar“. No, to je na tebe asi ještě těžké, naše západní filosofie mají podobné koncepce, Aristoteles a pak scholastika.

No zkrátka, jednoduchý člověk to nepochopí a vidí v tom jakousi duchovní vodu, která opravdu teče, ve skutečnosti je to míněno jen jako analogie — ach, Bože můj, jsme to hlupáci! Protože my si musíme uvědomit, Viléme, že tak, jako tápou méně nadaní lidé ve věcech, které nám jsou ještě jasné, tak zajisté i my ve věcech jen nepatrně složitějších a nemáme čáku, že bychom je kdy pochopili. Nějaký nadčlověk nebo anděl by mezi námi asi ani neviděl rozdíl. Proto, Viléme, se nikdy nevyvyšuj nad lidi s menší kapacitou. — Inu ano. Já jsem totiž vlastně indolog. Latinu a řečtinu jsem vystudoval, abych se měl čím živit. Ale byl jsem tam. Učil jsem tam děti jednoho menšího knížete německy. No, Rakušan, to je pro svět Němec, že. Já ovšem německy umím dobře, bez toho se u nás tehdy nedalo. Právě proto mám taky tak malou pensi, že musím dělat husopasa. Nejen, že se všechny pense z Rakouska inflací strašlivě scvrkly, ale já ani neměl dost služebních let. A tak to máš. Ten rádža mě sice platil, no královsky, ale byl jsem neopatrný a připravila mě o to ta — no, to je jedno, co bych se ti, chlapče, svěřoval. Nemusí to nikdo vědět. To, co jsem ti teď řekl, taky nikde nevykládej.

Ale proto já, když slyším o těch všech indických mysticích a nesmyslech, tak nevím, mám-li se smát nebo vztekat. Copak Rudolf, ten aspoň nikomu neplete hlavu, ale ten člověk v Rejholci — no to je jedno, tak co jsme to probírali?

Cum historicum, že?

„Neviděli jste tady někde pana faráře?“, křičela slečna Emilka udýchaně na Viléma a husopasa přes hlavy hus. Byla uřícená a jela na kole.

Bylo to kolo t.zv. dámské, bez horní tyče rámu a s barevnou sítí na zadním kole. Taková kola už dnes snad ani nejsou, aspoň jsem žádné už dlouho neviděl.

„Neviděli“, volal Pulena. „Děkuju“, oddychovala Emilka a odjela směrem k mlýnu a k Havránce.

„Fanoušku pojďte sem“, řekl konsistorní rada Msgr. Smítko svému sekretáři čili tajemníkovi. „Tohle bylo v ranní poště, Prosím vás, přečtěte si to. Já nevím, co si o tom mám myslet.“

Mladý muž brýlatého a panensky růměného typu stydlivě usedl proti svému šéfovi, a vzal z jeho rukou žlutý dopisní papír, popsaný fialovým inkoustem.

Za okamžik na to počal rudnout a blednout a jevit známky silných, rychle se střídajících emocí, které na jeho církevně panickém obličejí byly zřetelně znát.

Dlouhý dopis byl totiž nesmírně nehorázného obsahu. Již jeho fialový inkoust na žlutém podkladě nevěstil nic dobrého. Velká písmena byla podivně protáhlá a zdůrazněná způsobem, jakým často píší nosatí lidé. Dopis byl psán plynou středověkou církevní latinou a podepsán:

*Aloysius Skovajsa,
parochus ad sctum. Emeramum
in oppido Ryboviae alias Piscinae.*

Farář Skovajsa tu skládal svůj úřad.

Nemůže vykonávání svého úřadu srovnat se svým svědomím, neboť žije v těžkém hříchu smilstva, *in gravi peccato mæchationis* se svou hospodyní, *cum mea œconoma*.

(Ach ty chudáku naivní, pomyslel si na tomto místě Msgr. Smítko, co ti to jenom najednou vlezlo do hlavy?)

Ale záhy ho úsměv přešel. Neboť to, k čemu se farář Skovajsa přiznával, bylo infernálně ohyzdné, i když jaksí jen mentálně; nebylo to obyčejné soužití s hospodyní, nad kterým se v církvi vždy víceméně přimhuřovalo oko: Ačkoliv to na povrchu přesně tak vypadalo, mělo to mnohem horší skrytou nádivku.

Farář se nejprve přiznával, že se mnohokrát pokoušel zrušit či zlomit onen hříšně ohavný poměr, *illam relationem nefariam dirrumpere, tamen, eheu! in vanum* — avšak, běda! marně.

(*Nimirum* — není divu, pomyslel si Smítko cynicky.)

Zatím tedy bylo všechno normální, jenom Skovajsova náhlá erupce svědomí byla znepokojivá.

Ale nyní teprve to začínalo být obludné. Farář vysvětloval, že jeho hospodyně má na něj jakousi frázi, která na něho působí *sicut carmen magicum* — jako kouzelné zaklínadlo.

(Snad ten blbec nechce, abychom tu ženskou upalovali, teď, ve dvacátém století — blesklo monsignorovi hlavou.)

Ale ne! Bylo to ještě mnohem horší, strašné a rouhavě pitvorné. *Ut explicarem*, abych to vysvětlil, pravil farář v dopise — a teď to přišlo.

Farář vysvětloval, jak na něj v dětství udělal trvalý dojem výrok kazatele, který řekl, že prý *quod omne peccatum esset flagellatio Christi*.

Tato věta, *ista sententia*, přiznával farář s církevním hebraismem, *fuit mihi in excitamentum libidinis*. Jakkoliv se tomu bránil, vždy se mu to tímto způsobem vracelo, takže žil *in anxietatibus et agonis infernalibus*.

Smítko trnul: Co nechápal, že tedy Skovajsa šel právě na kněze.

Farář to vysvětloval: Že si myslel *in superbia spirituali*, v duchovní pýše, že je to zvláště zlé ďábelské pokušení vyvolence a že, setrvá-li v boji, nakonec zvítězí. Avšak místo toho jen padal.

Omnia peccata, præcipue illa carnalia, videbantur mihi Christi esse flagellationes, quæ idea plus in me misero excitabat libidinem. Primum solus corpus proprium manu stuprare solebam, postea cum pueris, contra naturam, posterius autem cum meretricibus, semper sub illa phantasia infernaliter ineffabili et maxime horrenda mæchari consuetus sum.

Když se pak stal farářem, začal brzy tělesné soužití se svou hospodyní. Když se ho tázala, proč se toho zároveň tak strašně děsí a hrozí, neprozřetelně jí prozradil své tajemství. Od té doby měla na něj zaklinadlo a byl v její moci, neboť, *horribile dictu*, vždy podlehl, když řekla: *Eamus flagellare Christum*.

... . . . ú ů ů ů ů ů ů !

Msgr. Smítko se třásl, jakoby na něj sáhla smrt, nebo spíš ďábel a několikrát za sebou se pokřížoval.

Pak chvíli seděl, nemohl se vzpamatovat.

Pak otevřel přihrádku psacího stolu, vyndal placatou cestovní láhev benediktinky plus štamprle, nalil si roztřesenou rukou a hodil to do sebe.

Ještě chvílku se vzpamatovával, pak zavolal Fanouška.

Pozoroval čtoucího sekretáře, jak rudne a bledne a potí se a tupě uvažoval, jak s touto na výsost hrůzně pitvornou situací jednat. Jen sloupkové hodiny provrtávaly navoněné církevní ticho monsignorovy pracovny, a kdesi na střeše se počal ozývat holub.

Holubí vrkání připadalo monsignorovi jako obrovská modrošedá housenka, nebo kroužkovaný červ, který se červím a housenčím způsobem natahuje a scvrká na pochodu, kdežto tikot hodin se mu jevil jako odkapávání času do studně věčnosti.

Msgr. Smítko byl totiž básník a to docela slušný. Jeho metaforická představivost mu však s daným problémem nijak nepomáhala, i čekal, až mladý tajemník dočte a pronese nějakou praktickou radu, co s tím.

Bylo mu téměř fysicky špatně.

Snad se bude někomu zdát, že v této knize se příliš jezdí na kole. Ale není tomu tak.

Za první republiky se u nás jezdilo na kole dost, hlavně na venkově, protože používání koní už vycházelo z módy, taky bylo dražší, auta byla pro normálního člověka příliš velký luxus a autobusy jezdily mnohem méně, než nyní. Existovala i jakási kola motorová, snad vyráběná či zadaptovaná podomácky, která vypadala jako normální, ale měla maličký motorek a benzínovou nádrž. Z těch se asi později vyvinuly mopedy. Ale většina lidí normálně šlapala, což je dobré pro zdraví. Bylo zeleně zářivé odpoledne v utěšeném smíšeném lese, kterým probíhala dlouhá a rovná cesta.

Po této cestě šlapal poštmistr Kodra v melancholické a jaksi spráskané náladě. Vracel se z města

Obrtví, kde si zařídil poste restante za účelem přísně tajné korespondence.

Před časem totiž poslal pražskému nakladatelství katolických hudebnin rukopis requiem pro alt, tenor a bas s průvodem varhan, aby je prozkoumali a případně vydali. Zprávu mu měli poslat na zmíněné poste restante do Obrtví, neboť se chtěl vyhnout jakémukoliv prošvihnutí skladatelského pokusu. Po několik měsíců dojížděl co týden tajně do Obrtví, aby se dotázal, není-li tam dopis, vždy značně rozechvěn a posléze zklamán, ale dosud pln naděje.

Až dnes dostal u okénka odpověď kladnou, takže v něm nadějně zakloktalo, ale v zápětí jeho duše zčernala, neboť ihned poznal, podle velikosti obálky, že mu partituru vracejí. Jak se dostal z Obrtví, ani nevěděl.

Teprve v lese sebral odvahu a obálku otevřel. Byla v ní vsutku jeho partitura, jak se dalo čekat (ale do poslední chvíle si uchovával jiskřičku naděje, že je to snad něco jiného, anebo že třeba jenom chtějí, aby něco předělal) a neslaný, nemastný zamítavý dopis.

Ten dopis se dotkl Kodry víc, než sám fakt zamítnutí. Kromě toho ho mrzelo, že, když už se tedy nestal knězem, nepodaří se mu zřejmě ani stát se církevním skladatelem, jako byli Führer, Tregler, Josef Færster sen., nebo Adalbert Říhovský.

Cítil náhle, že jeho život se podobá životu kočky nebo psa, kteří se rovněž zrodí, vyrostou, žijí nějaký čas, vykonávajíce základní biologické funkce a nudné činnosti, jako je hlídání, vyhledávání zvěře, tahání řeznického vozíku nebo chytání myší, ve kterýchžto činnostech mohou být kdykoliv nahrazeni jiným podobným individuem, bez osobní zásluhy, načež nakonec zmírají a jejich obtížné mršiny je ještě třeba odstraňovat. Uvědomil si sice, že má též ne-

smrtnou duši, ale ta mu té chvíle připadala malá, nízká a bezvýznamná, téměř na způsob duše psí či kočičí.

V tomto rozpoložení myslí, když se cesta zvedala nad zalesněnou strž, odstranil poštovní adresu, titulní list partitury a zamítavý dopis, které sežvýkal a chtěl původně pozřít, ale nakonec jej vyplivl jako nechutnou papírovou kouli, načež mrštil partiturou v potrhané obálce dolů do strže. Přišlápl a chvíli se hnal jako závodník, až mu došel dech a musel se na chvíli zastavit.

